

Liikenne- ja viestintäministeriö
PL 31
00023 VALTIONEUVOSTO

Viite LVM082:00/2015 ; LVM/2302/03/2015

Asia **Hallituksen esitysluonnos yksityistielaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi**

Liikenne- ja viestintäministeriö on pyytänyt 25.1.2017 päivätyllä lausuntopyynnöllä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi yksityistielaksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi 21.3.2017 mennessä. Museovirasto on käsitellyt esitysluonnoksen ja lausuu asiassa seuraavaa.

Taustaa

Yksityisiä teitä on Suomessa noin 360 000 kilometriä ja niiden merkitys väestön liikkumisessa ja elinkeinotoiminnan (maa-ainesten otto, metsätalous) tukemisessa erityisesti haja-asutusalueilla on merkittävä. Yksityisteillä on myös merkittävä vaikutus kulttuuriperinnön saavutettavuuteen. Lakiesityksessä todetaan, että yksityistien vaikutusalueella voi olla ”kiipeilykallio, kalapaikka tai sukelluskohde”. Museovirasto toteaa, että yhtä lailla yksityistien vaikutusalueella voi olla kulttuuriperintökohteita, kuten kiinteitä muinaisjäännöksiä, joille pääsy on sekin perusteltua turvata. Museovirasto pitää myönteisenä, että yksityistielainsäädäntöä pyritään lausunnoilla olevalla lakihankkeella selkeyttämään.

Suomesta tunnetaan tällä hetkellä noin 31 000 muinaisjäännöstä. Tunnettujen muinaisjäännösten määrä kasvaa vuosittain, kun niitä löydetään inventointien, tarkastusten ja rakennustoiminnan yhteydessä. Edelleen, yksityisteitä on ajan saatossa perustettu alueille, joista myöhemmin on löytynyt muinaismuistolain tarkoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä. Näin ollen on hyvin tavanomaista, että ovat yksityistiet halkovat tunnettuja muinaisjäännosalueita.

Lisäksi osalla yksityisteistä on pitkä, jopa keskiajalle ulottuva, historia, minkä johdosta ne voivat muodostaa osan merkittävistä kulttuuriympäristöistä. Yksityisteille saattaa sijoittua kulttuurihistoriallisesti hyvin arvokkaita rakenteita, kuten valtion tienpidon yhteydessä rakennettuja siltoja tai muita museosiltoja. Teiden toteuttamisessa ja hoitamisessa tulisi siten muinaisjäännoissuojelun lisäksi huomioida niiden muu kulttuuriympäristöllinen merkitys.

Museovirasto toteaa, että muinaismuistolain (295/1963) nojalla kiinteät muinaisjäännökset ovat rauhoitettuja muistoina Suomen aikaisemmasta asutuksesta ja historiasta.

Tilanne yksityisteiden muinaisjäännöksille aiheuttamien vaikutusten suhteen on tällä hetkellä hyvin erilainen, kuin voimassaolevaa yksityistielakia säädettäessä 60-luvulla. Museovirasto arvioi, että yksityistielainsäädäntöä koskevan lakiuudistuksen yhteydessä

tulisi kiinnittää entistä enemmän huomiota tien tekemisen ja tienpidon vaikutuksiin muinaisjäännöskohteille.

Esitysluonnoksen vaikutustenarvioinnissa (kohta 4.3 ympäristövaikutukset) todetaan, että ”Esityksessä huomioidaan ympäristöoikeudellinen lainsäädäntö, eikä uudistuksilla ole tunnistettu olevan muita ympäristöön kohdistuvia vaikutuksia”. Esitysluonnoksen 4 §:n 3 momentissa on todettu, ettei tieoikeutta saa perustaa, jos ”tien tekemisestä voisi aiheutua huomattavaa luonnon turmeltumista tai ympäristön kulttuuriarvojen vähentymistä taikka muu niihin verrattava yleisen edun loukkaus”. Muuta mainintaa lakiesityksen vaikutuksista kulttuuriympäristöön ei ole. Ympäristövaikutusten tulisi ymmärtää kattavan myös yksityisteiden vaikutukset kulttuuriperintöön. Museovirasto pitää esitysluonnosta näiltä osin puutteellisena muinaisjäännösten huomioinnin kannalta.

Viittaussäännöksen puuttuminen

Esitysluonnoksen 88 §:n mukaan yksityistietoimituksessa ja muuta viranomaispäätöstä tehtäessä on lisäksi noudatettava, mitä luonnonsuojelulaissa ja sen nojalla säädetään. Yksityiskohtaisissa perusteluissa viitataan luonnonsuojelulainsäädännön läpäisyperiaatteeseen.

Yksityistietä ei voida perustaa muinaismuistolainsäädännön vastaisesti. Vastaavalla tavalla kuin luonnonsuojelulain tarkoittamat luontodirektiivilajien lisääntymis- ja levähdyspaikat, kiinteät muinaisjäännökset ovat automaattisesti suoraan lain nojalla suojeltuja. Edelleen, samalla tavalla kuin luonnonsuojelulain rauhoitussäännökset, muinaismuistolain 8 §:n nojalla voidaan antaa kiinteän muinaisjäännöksen arvoa turvaavia erityisiä määräyksiä.

Muinaismuistolaki soveltuu luonnonsuojelulakia vastaavalla tavalla yksityisteihin. Edelleen, muussa lainsäädännössä on vakiintuneesti viitattu muinaismuistolakiin – esimerkiksi metsälain (1093/1996) 2 §:n 2 momentissa todetaan, että ”Metsän hoitamisessa ja käyttämisessä on tämän lain lisäksi noudatettava, mitä muinaismuistolain 1, 4, 5 ja 13–16 §:ssä... ..säädetään”.

Yllä olevan perusteella Museovirasto esittää liikenne- ja viestintäministeriölle, että esitysluonnosta kehitetään jatkovalmistelun yhteydessä siten, että siinä viitataan muinaismuistolakiin. Tätä perustelee myös se, että esityksessä esitetyin tavoin yksityisteitä ylläpitävät pääosin yksityiset henkilöt, ja lakiesityksessä on jo yksin informatiivisista syistä hyvä mainita muinaismuistolaki nimenomaisesti.

Tien tekeminen

Esitysluonnoksen 4 §:n 3 momentin mukaan huomattava kulttuuriarvojen vähentyminen taikka muu niihin verrattava yleisen edun loukkaus voivat estää tieoikeuden perustamisen.

Perustetun tieoikeuden käytännön toteuttaminen voi vaatia muinaismuistolain mukaista lupaa sellaisessa tapauksessa, jossa tien perustaminen taikka leventäminen vaikuttaa muinaisjäännökseen. Sama koskee esitysluonnoksen 50 §:n tarkoittamaa alueen käyttämistä tilapäisenä tienä, 47 §:ssä tarkoitettua rakenteiden, rakennelmien ja laitteiden sijoittamista tiealueelle sekä 20 §:n mukaista oikeutta puutavaran varastointia, autopaikkaa, venevalkamaa tai laituria varten.

Muinaismuistolain 1 §:n mukaan kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen kielletty ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa. Muinaisjäännökseen kajoamista koskevan luvan myöntämisen edellytyksenä on – silloin kun lupa on myönnettävissä – pääsääntöisesti riittävien arkeologisten tutkimusten suorittaminen. Kustannusvastuu kyseisistä kustannuksista on pääsääntöisesti kajoamista edellyttävään hankkeeseen ryhtyvällä.

Esityksen 4 §:n 3 momentissa tulisi samalla, kun tarkoituksenmukaista tien sijoittamista harkitaan, huomioida myös kiinteiden muinaisjäännösten rauhoitus. Museovirasto arvioi, että huomioimalla muinaisjäännösten rauhoitus jo tieoikeutta perustettaessa olisi mahdollista välttyä muinaisjäännössuojelun aiheuttamilta yllätyksiltä myöhemmin. Sama koskee 20, 47 ja 50 §:n mukaista päätöksentekoa. Muinaisjäännössuojelulla voi olla vaikutusta myös niihin menetelmiin, joita käyttäen 49 §:n mukaista puiden ja pensaiden poistamista tiealueelta ja sen läheisyydestä voidaan tehdä.

Museovirasto korostaa erityisesti, että esitetyt näkökohdat eivät koske yksinomaan uusia teitä, vaan niillä on vaikutusta myös jo käytössä olevien teiden parantamiseen ja käyttöön.

Yllä olevan perusteella Museovirasto esittää liikenne- ja viestintäministeriölle, että esitysluonnosta kehitetään jatkovalmistelun yhteydessä siten, että muinaisjäännössuojelu tulee huomioiduksi jo tieoikeutta perustettaessa.

Yksityisteitä koskeva päätöksenteko

Esitysluonnoksen perusteella yksityisteitä koskeva päätöksentekovalta jakautuu pääsääntöisesti tiekunnan, kunnan toimitusinsinöörin sekä maanmittauslaitoksen kesken.

Museovirasto ylläpitää rekisteriä Suomen kiinteistä, muinaismuistolain rauhoittamista muinaisjäännöksistä. Muinaisjäännösrekisteri sisältää muinaisjäännösten sijainti-, tyyppi- ja ajoitustiedot, kuvauksen sekä selostuksen kunkin kohteen tutkimuksista, kunnosta ja säilyneisyydestä. Rekisteriä päivitetään jatkuvasti.

Muinaisjäännösrekisteri on kaikkien saavutettavissa Museoviraston ylläpitämän Kulttuuriympäristön rekisteriportaali -palvelun kautta. Tiedot on tarkoitettu kulttuuriympäristöön tutustumista varten. Mikäli muinaisjäännöstietoja tarvitaan viranomais- ja suunnittelukäyttöön, on asiasta syytä olla yhteydessä Museovirastoon tai muinaismuistohallinnon tehtäviin osallistuviin maakuntamuseoihin. Muinaisjäännösrekisterin paikkatietoja voi ladata latauspalvelusta (http://www.nba.fi/fi/tietopalvelut/tietojarjestelmat/kympariston_tietojarjestelma/aineistojen_1_ataaminen).

Tieoikeutta perustavalle sekä muita yksityisteitä koskevia päätöksiä tekevälle viranomaiselle (sekä Maanmittauslaitos että kunnan tieinsinööri) tulisi Museoviraston arvion mukaan laissa asettaa velvollisuudeksi tutustua muinaisjäännösrekisteriin ennen päätöksentekoa. Lisäksi päätöksiä tekeville viranomaisille tulisi asettaa velvollisuus ilmoittaa tiekunnalle yksityistien vaikutusalueella olevasta muinaisjäännöksestä, jotta tiekunta voisi ottaa huomioon tunnetut muinaisjäännökset tehdessään yksityisteitä koskevia päätöksiä.

Museovirasto suosittelee, että säännöksen malliksi otettaisiin metsälain 7 a §, jonka mukaan Metsäkeskuksen on ilmoitettava maanomistajalle, mikäli Metsäkeskukselle toimitetun metsänkäyttöilmoituksen käsittelyalueella on metsäkeskuksen tiedossa oleva kiinteä muinaisjäännös. Museoviraston ja Metsäkeskuksen sopiman käytännön mukaan Metsäkeskus toimittaa ilmoituksen Museovirastolle, jos muinaisjäännös sijaitsee 200 metrin etäisyydellä käsittelyalueesta. Museovirasto antaa tällaisissa tapauksissa lausunnon muinaisjäännöksen huomioimisesta metsänkäsittelytoimien yhteydessä.

Yllä olevan perusteella Museovirasto esittää liikenne- ja viestintäministeriölle, että esitysluonnosta kehitetään jatkovalmistelun yhteydessä siten, että Maanmittauslaitos ja kunnan tieinsinööri tulisi esityksessä velvoittaa ilmoittamaan muinaisjäännöksestä tiekunnalle, jos rekisterissä oleva muinaisjäännös havaitaan päätöksenteon kohteena olevan yksityistien läheisyydessä.

Ohjeistus, koulutus ja yksityistieavustukset

Museovirasto arvioi, että yksityistielainsäädännön uudistamisen yhteydessä on hyvä mahdollisuus uudistaa yksityisteitä koskevaa ohjeistusta, koulutusta ja avustusten myöntämistä siten, että niissä otetaan huomioon kiinteät muinaisjäännökset sekä muut kulttuurihistoriallisesti arvokkaat rakenteet, kuten vanhemmat sillat, ja niiden suojelu sekä muu huomiointi. Museovirasto suosittaa myös Liikenneviraston perinnetoiminnan sekä tieliikenteen valtakunnallisen erikoismuseon Mobilian kuulemista jatkovalmistelussa.

Museovirasto on liikenne- ja viestintäministeriön käytettävissä ja osallistuu mielellään uudistuksen valmisteluun tämän lausunnon pohjalta. Museovirasto arvioi, että muinaisjäännökset ja kulttuuriympäristön huomiointi olisi mahdollista olla mukana myös yksityistieavustusten myöntökriteereissä. Museovirasto lähettää tämän lausunnon tiedoksi myös Maanmittauslaitokselle ja Suomen Tieyhdistys ry:lle yhteistyötarkoituksessa.

Osastonjohtaja

Mikko Härö

Lakimies

Juha Maaperä

Tiedoksi

Maanmittauslaitos
Suomen Tieyhdistys ry